

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

İstanbul'un Modern Sayfiye Mirasında Barınma ve İşlevsel Çeşitlilik: 1950-1980 Arası Güneybatı Kıyı Aksı

Housing and Functional Diversity in Istanbul's Modern Resort Heritage: Southwest Coastal Axis, 1950-1980

İD Münevver Aygün Aşık,¹ İD Ebru Omay Polat²

¹Doktora Öğrencisi, YTÜ Rölöve-Restorasyon Doktora Programı; Arş. Gör., Altınbaş Üniversitesi Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

²Doç. Dr., YTÜ Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZ

İstanbul'un modern sayfiye alanları, boş zaman kullanım biçimleriyle birlikte kentin kıyı şeridi boyunca hem mekânsal olarak çeşitlenmiş hem de modern yaşamın sosyal odakları haline gelmiştir. Ulaşım ağlarının genişlemesi, banliyöleşme, kıyı politikaları ve ticarileşme gibi faktörler, bu alanların 1950-1980 arasındaki biçimlenme sürecinde belirleyici olmuştur. Çalışma, bu dönemde güneybatı kıyı aksında barınma ile rekreasyon işlevlerinin kurduğu mekânsal bütünlüğü kültürel peyzaj yaklaşımı çerçevesinde değerlendirmekte ve bu bütünlüğü, mekânsal pratikler düzeyinde yorumlamaktadır. Böylece modern sayfiyenin İstanbul'daki rolü ve bu mirasın katmanları ortaya konmaktadır.

Anahtar sözcükler: Modern Sayfiye Alanları, Kültürel Peyzaj, Modern Mimarlık Mirası, İşlevsel Çeşitlilik, İstanbul Güneybatı Kıyı Aksı.

ABSTRACT

Modern seaside leisure areas along Istanbul's coastal line diversified spatially and became social hubs of modern life through new leisure time uses. Factors such as the expansion of transportation networks, suburbanization, coastal policies, and commercialization shaped their development between 1950 and 1980. This study evaluates the spatial integrity between housing and recreational functions along the southwest coastal line within the framework of cultural landscape approach and interprets this integrity through the lens of spatial practices. Within this interpretive framework, it reveals the role of modern seaside leisure in Istanbul and its layers.

Keywords: Modern Seaside Leisure Areas, Cultural Landscape, Modern Architectural Heritage, Functional Diversity, Southwest Coastal Line of Istanbul.

Received: 27.09.2025 Revised: 28.10.2025 Accepted: 29.10.2025 Online: 03.02.2026

Correspondence: Münevver Aygün Aşık

E-mail: aygunasik@gmail.com

 OPEN ACCESS This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

İstanbul'un kendine özgü sayfiye kültürü ile şekillenen sayfiye alanları 18. yüzyıl ortalarından itibaren 20. yüzyılın son çeyreğine kadar gelişimini sürdürmüştür. Bu çerçevede, 20. yüzyılın başlarından itibaren -özellikle Cumhuriyet döneminde- bu alanlar dönemin mimari özelliklerini örneklemekle kalmamış, gündelik yaşam kültürünün bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla modern sayfiye alanları yalnızca mimari bir dönüşüm olarak değil, barınma ile diğer sayfiye işlevlerinin doğal ve kültürel unsurlarla etkileşimi üzerinden; mekânsal bütünlük, katmanlılık, kullanım devamlılığı ve toplumsal bellek ölçütleriyle okunan çok katmanlı bir kültürel peyzaj olarak değerlendirilmelidir. Bu kültürel peyzaj yaklaşımı, farklı dönemlerde üretilen mekânsal katmanların karşılıklı ilişkilerini inceleyerek kentin toplumsal ve fiziksel dönüşümünü birlikte okumayı hedeflemektedir. Dolayısıyla söz konusu alanlar yalnızca tarih açısından değil, korumaya ve planlamaya açısından da süreklilik, bütünlük ve temsiliyet üzerinden okunması gereken kültürel peyzaj alanları olarak ele alınmaktadır (Resim 1).

Bu çalışmada kullanılan sayfiye terimi, Arapça sayf (yaz mevsimi) kökünden türemiştir. Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde (Türk Dil Kurumu, t.y.) "yaz mevsimini geçirmek için gidilen yer veya ev" ve "şehre yakın kır kesimi" olmak üzere iki tanım yer almaktadır. Osmanlı döneminde seçkin sınıfların köşk, yalı, bağ evlerini tanımlayan bu kavram, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte kamusal tesislerin yaygınlaşması sonucu daha geniş toplumsal kesimlerce paylaşılan mevsimlik bir yaşam pratiğine dönüşmüştür. Bu bağlamda sayfiye, boş zaman kavramı etrafında gelişen ve kent yaşamından geçici uzaklaşmayı sağlayan modern yaşamın dinlenme ve eğlence mekanlarıdır (Resim 2). İstanbul özelinde bu kavram, modern mimarlığın gelişiminin ve çeşitlenmesinin konut üzerinden okunabildiği düşünüldüğünde, dikkat çekici bir çeşitlilik sergilemektedir. Modern sayfiye yaşantısının tüm donatılarına bakıldığında, yerleşimlerin kent merkezinden giderek uzaklaştığı ve bu bölgelerde işlev çeşitliliğinin arttığı görülmektedir. Modern mimarlık mirasının tanımında vurgulanan işlevsel çeşitlilik, bu mekanların farklı bölgelerde modernliğin kendine özgü biçimlerini üretmesiyle ilişkilidir. Bu nedenle çalışma, barınma ile kamusal rekreasyon donatılarının bir aradalığını kültürel peyzaj bağlamında ele almaktadır. Bu bağlamda İstanbul'daki modern sayfiye alanları, barınma ya-

Resim 1. Büyükada sahili (Adalar Postası, 2016).

Resim 2. Sayfiye alanları ile ilgili bir gazete haberi (Akşam, 1937).

pıları ve kamusal yapılar olarak iki ana grupta incelenebilir. Barınma işlevi ile konut, kendi içinde döneme ve kullanıma bağlı olarak çeşitlenmektedir. Kamusal yapılar ise genel olarak eğlence-dinlenme (rekreasyon) alanları olarak sınıflandırılabilen ve kendi içinde plaj, gazino, lokanta gibi işlevlerle çeşitlendirilebilmektedir.

Modern sayfiye alanları, mimari dönüşümün yanı sıra gündelik yaşam pratiklerinin de yeniden kurgulandığı mekanlar olarak ortaya çıkmıştır. İstanbul gibi kıyı kimliği güçlü bir kentte, 1950-1980 arasında sayfiyenin orta sınıf yaşamına eklenmesiyle bu alanlar dönemin en popüler bölgeleri haline gelmiştir. 1950 sonrası toplumsal ve ekonomik gelişmeler -özellikle ulaşım ağlarının genişlemesi, Kat Mülkiyeti Kanunu ve devletin turizm politikaları- İstanbul'da barınma tipolojilerini çeşitlendirmiştir. Müstakil yazlık konutlardan apartmanlara, kamp alanlarından geçici barınma sağlayan otel-motel-pansiyonlara, kooperatif yerleşimlerinden sitelere uzanan bu çeşitlilik, çevresinde eğlence, turizm, ticaret ve kültür gibi çeşitli işlevlerin de gelişmesine zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, konut ile kamusal rekreasyon donatılarının bir aradalığını kültürel peyzaj bağlamında ele almakta; bu ilişkilerin tarihsel sürekliliğini incelemektedir.

İstanbul genelinde, mekânsal erişilebilirliğin yön verdiği sayfiyenin gelişimi dört temel bölge üzerinden değerlendirilebilir: güneybatı kıyıları, doğu kıyıları, kuzeybatı kıyıları ve Adalar. Bu makale, bu bölgeler arasından güneybatı kıyı aksına odaklanmaktadır ve 1950-1980 aralığını incelemektedir. Güneybatı kıyı aksının seçilme nedenlerinden biri, erken kamusal girişimlerin yanı sıra özel girişimlerin de aynı hat üzerinde izlenebilmesi ve barınma, rekreasyon, kültür, ticaret gibi işlevlerin bu hatta yoğun ve iç içe gelişmesidir. Bu bütünlük kurgunun nasıl işlediğini anlamak için iki yardımcı referans kullanılmaktadır. İlki,

Lefebvre'nin mekân üçlemesi (algılanan-tasarlanan-yaşanan mekân), ki bu yaklaşım kıyı şeridindeki fiziksel süreklilik, planlanmış müdahaleler ve gündelik kullanım pratiklerini birbirine bağlayarak okunmasını sağlamaktadır (Lefebvre, 1991). İkincisi, ICOMOS 20. Yüzyıl Historic Thematic Framework'ün "Popüler Kültür ve Turizm" temasıdır; bu tema kıyı rekreasyonu, turizm, eğlence ve boş zaman pratiklerini karşılaştırılabilir toplumsal göstergeler olarak ele almaya olanak tanımaktadır (Marsden & Spearritt, 2021).

İstanbul'da Modern Sayfiyenin Gelişimi

Sayfiye kültürünün saray mensupları ya da üst gelir grubu kullanımı ile gelişim gösterdiği ilk evrelerinde, halkın bu olanaklardan yararlanması sınırlı kalmıştır. Yahılar, kira konakları, bahçeli köşklele başlayan "sayfiyeye gitme" alışkanlığı, vapur hatlarının devreye girmesiyle güçlenmiştir. Kıyı ulaşımındaki bu gelişme, pratiğin kent merkezi dışına taşmasını sağlamıştır. Özellikle Boğaziçi, Kadıköy, Florya ve Adalar'da, deniz hamamları, iskeleler, kayikhaneler, oteller ve bahçeler yaz davetleri ile sosyalleşmenin başlıca mekanları olarak işlev görmüştür. Bu yapılar yalnızca barınmayı değil, yaz mevsimindeki sayfiye kullanımının sosyal yaşamla bir aradalığını görünür kılan sahneler oluşturmuş ve kültürel peyzajın temsil katmanlarını güçlendirmiştir. Dolayısıyla söz konusu dönemde sayfiye pratiği büyük ölçüde üst sınıflarla sınırlı kalmıştır. Adalar'daki Rum, Ermeni, Levanten, Rus ve Osmanlı topluluklarının kozmopolit izleriyle şekillenen yazlık konutlar (Aşık & Omay Polat, 2020); Moda ve Fenerbahçe'deki köşkler; Boğaziçi'ndeki yahılar İstanbul'un toplumsal ve mekânsal haritasında yeni bir katman oluşturmuştur. Dolayısıyla erken dönem sayfiye pratikleri, kıyı şeridinde seçkin kullanıma ait mikro-peyzajlar üretmiş; bu peyzajlar daha sonra kamusal olacak modern sayfiye kültürünün zeminini oluşturmuştur.

Şirket-i Hayriye'nin kurulmasıyla Boğaziçi, Adalar, Yeşilköy, Bakırköy ve Kadıköy bölgelerine vapurla erişim sağlanmış. Banliyö hatlarının devreye girmesi ise kent içi/dışı kıyı ulaşımını artırmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında vapur ve banliyö hatlarının devreye girmesi sayfiyeyi orta sınıf için de erişilebilir kılmış, kıyı pratiğini kent merkezinin ötesine taşımıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra, özel mülkiyete dayalı yapı daha kamusal bir nitelik kazanmış; devlet ve yerel yönetim politikaları sayesinde daha geniş kesimlerin kullanımına açılmıştır. Bu dönemde sayfiye, kültürel ve sosyal programların yaygınlaşmasıyla belirgin bir dönüşüm geçirerek daha kolektif bir nitelik kazanmıştır. Özel mülkiyete ek olarak kamusal plaj tesisleri, kamplar ve kamu kuruluşlarının misafirhaneleri yaygınlaşmış, çeşitlilik hızlanmıştır. Bu süreçte sayfiye kültürü, modern bireyin gündelik pratiği içinde merkezi bir konuma yerleşmiştir. 20. yüzyılın başından itibaren hareketlenen sayfiye geleneği, Cumhuriyet sonrasında da sürmüştür; Büyükaada Yat Kulübü,

Moda'daki yelken yarışları bunun somut örnekleridir. Bu süreçte, dönemin kentsel eğlence kültürü plajlara taşınmış; plajlar gün boyu süren etkinlik alanlarına dönüşmüştür. Plaj içindeki lokantalarda yemekler yenmekte, akşamları aynı alanlardaki gazinolarda eğlenceler düzenlenmekte; "dansing" etkinlikleri yapılmaktadır. Bu dönüşüm, HTF'nin popüler kültür ve turizm temasında tanımlanan kıyı eğlencesi, yeme-içme, dans, gündelik rekreasyon gibi pratiklerle uyumlu bir şekilde kamusal kıyı mekanını gündelik yaşamın sahnesi haline getirmektedir (Marsden & Spearritt, 2021).

1950'lere kadar uzanan yasal düzenlemeler ve planlama yaklaşımları, kıyıyı özel mülkiyetin ötesinde kamusal kullanıma yöneltmiştir. Bu düzenlemeler yalnızca mekânsal bir çerçeve oluşturmakla kalmamış, toplumsal bir dönüşümün de zeminini hazırlamıştır. Bu dönemde kamu sağlığı ve rekreasyon alanları özel önem kazanmıştır; dolayısıyla modern sayfiye yerleşimleri, sosyo-ekonomik olduğu kadar planlama ve hukuki dinamiklerden de etkilenmiştir. Motorlu ulaşımın yaygınlaştığı, kıyı düzenlemelerinin ivme kazandığı ve konut üretim rejiminin değiştiği 1950-1980 dönemi, bu çalışmanın odak zaman aralığını oluşturmaktadır. Bu dönem, konut ile rekreasyon işlevlerinin mekânsal olarak bütünleştiği ve bu bütünleşmenin farklı toplumsal gruplarca benimsendiği ilk evre olarak kültürel peyzajın dönüştürücü eşğini temsil etmektedir.

Belediye yasası (1930) sonrasında belediye olan bölgelerde kurumsal kapasite artmış; kıyı düzenlemeleri için idari zemin güçlenmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, özellikle 1930 sonrasında İstanbul yeni bir bakışla ele alınsa da kıyı düzenlemelerine yönelik adımlar sınırlı kalmıştır. Ancak 1926 Medeni Kanunu'nda özel mülkiyetin çerçevesi ele alınmış, tek parselde tek konut üretimine izin verilmiştir. Bu çerçeve, orta sınıfın konut edinmesini zorlaştırırken, üst sınıfın kıyı şeridinde müstakil konut üretimini hızlandırmıştır (Tekeli, 2013). Özellikle Adalar ve Boğaziçi bu ilk dönemin gelişim gösteren bölgeleri olmuştur.

1936'da başlayan planlama çalışmalarıyla Henri Prost, kentin ilk kez bütüncül olarak ele alındığı master planda "espaces libres"ler ile hem kamusal alanlar (politik olan ve politikada yeri olan kamu) ve hem kamusal mekanlar (idari ve hukuki kavram olan kamunun kentsel arenada görseleşmesi) sistematik olarak tasarlamıştır (Akpınar, 2024). Bu yaklaşım kültürel peyzaj bütünlüğünü güçlendirmektedir. Bu dönemde özellikle Florya, Yeşilköy, Göztepe, Caddebostan ve Adalar'da halk plajları, parklar ve yeşil alanlar planlanmış; kıyıların kamusal niteliği güçlendirilmiştir. Bu yaklaşım, 1950'lerde belirginleşecek çok işlevli sayfiye kurgusuyla ilişkilendirilebilir. Böylece yazlık yaşam kültürü geniş kesimlere yayılmıştır.

1940'larda, mimarın ve tasarımın öne çıktığı tekil yapılar kıyı bölgelerinde çoğalmıştır. Buna paralel biçimde, tekil yazlık konutlardan apart-

manlaşmaya yönelik bir eğilim ortaya çıkmıştır. Bu süreç, kıyı boyunca arsa değerlerinin artması ve yazlık konutlara olan talebin çoğalmasıyla doğrudan ilişkilidir. Yeni ulaşım ağlarının kurulmasıyla, 1950 sonrasında gelişecek modern sayfiye alanlarının temelleri atılmıştır.

Yasal ve planlamaya ilişkin düzenlemeler kıyı kullanımını doğrudan şekillendirmiştir; örneğin 1943'teki On Yıllık İmar Programı'nda plaj ve yeşil alan kararları, kıyı rekreasyonunun kurumsallaşmasını desteklemiştir. Bu kapsamda Florya'da belediye plajı ve çeşitli semt plaj düzenlemeleri ve Bağdat Caddesi'nin açılması gibi İstanbul'un kıyılarını etkileyen çok sayıda karar alınmıştır. 1954'te yapılan bazı mevzuat değişiklikleri (örn. noterlik yasasındaki düzenlemeler) konut üretimini dolaylı biçimde desteklemiştir. Asıl kırılma, 1965 Kat Mülkiyeti Kanunu ile mülkiyet rejiminin dönüşmesi ve apartmanlaşmanın ivme kazanmasıyla gerçekleşmiştir (Yağan, 2015). 1954 Nazım Planı'nda 1950'lerin liberal ekonomi politikalarının mekânsal yansımaları izlenmektedir. Ulaşım aksları geliştirilmiş, yeni konut alanları oluşmuştur. Bu süreçte, sayfiye niteliğini sürdüren bölgelerde orta sınıf konutları belirginleşmiştir. Kentin güneybatı kıyıları, devlet eliyle planlanan kamusal tesislerle bu dönemde öne çıkmıştır. Dolayısıyla güneybatı kıyı aksında barınma tipolojilerinin çeşitlenmesi, kıyı şeridinin gündüz-gece kullanımını destekleyen çok işlevli bir kıyı peyzajı üretmiştir.

Prost planının uygulanması sürecinde park-bahçe alanlarına ilişkin öngörülen istismak düzenlemeleri çıkarılamamıştır. Söz konusu düzenlemeler, ancak 1956'da mümkün hale gelmiştir. Nüfus yoğunluğu nedeniyle kıyı şeridinde "genel hizmet alanı" düzenlemeleri öngörülmüş; belediyelere kamulaştırma yetkisi tanınmıştır. Bu çerçevede, kamulaştırma araçları kıyıda kamusal kullanımı genişletecek biçimde devreye girmiştir. Güney kıyı bandında doğu-batı aksında parselasyon hızlanmış, uygulamalar ivme kazanmıştır. Demokrat Parti döneminde çeşitli akslarda açılan yollar, özellikle kıyı erişimini artırarak sayfiye bölgelerini doğrudan etkilemiştir.

1964'teki Kat Nizamı Planı ve 1965 Kat Mülkiyeti Kanunu sonrasında, konutların finansmanı ve mülkiyet rejimi değişmiş, küçük yatırımcıların piyasaya girmesi kolaylaşmıştır. Yazlık bölgelerde apartmanlaşma ivme kazanmış, orta gelir grupları için yazlık konut erişilebilir hale gelmiştir. Sonuç olarak Kat Mülkiyeti Kanunu, yazlık barınma tipolojilerinin çoğalmasına ve apartmanlaşmanın artmasına zemin hazırlamıştır. 1965'te nüfusun 1950'ye kıyasla iki kattan fazla artması ve göç, gecekondulaşmayı tetiklemiştir. Sonraki yıllarda bu alanların çehresi belirgin biçimde değişmiştir. Bu dönemde sayfiye odağı, kent merkezinden daha dış halkalara kaymıştır. Güneybatı kıyılarındaki Kumburgaz, Güzelce ve Silivri popülerleşirken, kuzeybatıda Kilyos, güneydoğuda Dragos, Bayramoğlu ve Yalova ilgi görmüştür.

1970'lerde kıyıların kamusal niteliğini güçlendiren düzenlemeler gündeme gelmiş; aynı dönemde kat yükseklikleri tartışılmıştır. Plan kararları, bazı kıyı akslarında apartman yüksekliklerinin artmasını kolaylaştırmış; kıyı silüetinde apartmanlaşma görünür hale gelmiştir. Etkinin en belirgin olduğu alanlar güneydoğu ve güneybatı kıyıları olmuştur. Bu dönemde Boğaz Köprüsü ve bağlantı yollarının açılması da kent içi ulaşım algısını dönüştürmüştür.

Sosyo-ekonomik etkenler ise şu başlıklarda özetlenebilir: II. Dünya Savaşı sonrası nüfus ve kentleşme artışı, "boş zaman" kavramındaki değişim, orta sınıfın yeni tüketim/rekreasyon pratikleri ve otomobil sahipliğindeki yükseliş. Bu faktörlerin tümü, sayfiye alanlarının önceki dönemlere kıyasla daha erişilebilir hale gelmesini sağlamıştır. Sayfiyenin dönemin "sosyal refah devleti" anlayışının mekânsal karşılığı olarak okunması, kültürel ve toplumsal dinamiklerin belirleyiciliğini vurgulamaktadır. Bu kültür, kamplar, kamu tesisleri, gazinolar ve yazlık sinemalar gibi simgesel unsurlarla beslenmiştir. Bu etkenler kıyı boyunca süreklilik gösteren, erişilebilir ve yoğun kullanılan bir yazlık yaşam peyzajı üretmiştir. Bu peyzaj, Lefebvre'nin terminolojisiyle algılanan mekânda kıyı erişimini, tasarlanan mekânda kıyı düzenleme projelerini ve yaşanan mekânda gündelik boş zaman pratiklerini aynı hatta yoğunlaştırmaktadır.

1950-1980 arasında İstanbul'da modern sayfiye alanları; sayfiye konutları ile bunların çevresinde gelişen rekreasyon, turizm, kültür ve ticaret işlevlerinin birlikteliğinden oluşan bir yaşam biçimini tanımlamaktadır. Bu alanlar, doğal ve kültürel etkenlerin yanı sıra kentsel sosyo-ekonomik gelişmeler, planlama politikaları ve hukuki düzenlemeler gibi dinamiklerle şekillenmiştir. Bu bütünlük dizi (konut-plaj-rekreasyon), mekânsal bütünlük ve katmanlılık ölçütleriyle kültürel peyzaj olarak okunmaktadır; alan, yalnızca fiziksel formu değil, farklı dönemlerde üretilmiş mekânsal katmanların sürekliliğini de temsil etmektedir. Dolayısıyla güneybatı aksı, doğal kıyı koşulları ile planlama kararları, turizm altyapısı ve yazlık konut üretiminin birlikte tanımlandığı, süreklilik gösteren bir kültürel peyzaj alanı olarak değerlendirilmektedir.

Güneybatı Kıyı Aksı (Ataköy-Yeşilköy-Florya-Avcılar-Büyükçekmece-Silivri)

Yukarıda özetlenen tarihsel ve kuramsal çerçeve, güneybatı kıyı hattında özellikle Cumhuriyet sonrasında gözlemlenen sayfiye örüntülerinin okunmasına temel sağlamaktadır. Bu aks, barınma, rekreasyon, turizm ve ulaşım kararlarının aynı kıyı şeridi üzerinde kesişmesiyle oluşan süreklilik gösteren bir kültürel peyzaj olarak değerlendirilmektedir. Bu çok katmanlı üretim biçimi, mekânsal ilişkilerin ve toplumsal pratiklerin kültürel peyzaj üzerindeki sürekliliğini de görünür kılmaktadır.

Yedikule'den başlayıp Küçükçekmece'ye ulaşan

banliyö hattının 1871’de tamamlanmasının ardından, hat üzerindeki Yedikule, Bakırköy, Yeşilköy ve Küçükçekmece gelişmeye başlamıştır. 1872’de hattın Sirkeci’ye bağlanmasıyla kent merkeziyle doğrudan bağlantı kurulmuş, gelişim hızlanmıştır. Bu bağlamda, hattın gelişimde belirleyici unsur ulaşım olanaklarının artmasıdır. Banliyö trenine ek olarak, 1937’de İstanbul-Edirne-Londra Yolu’nun Topkapı’dan Lüleburgaz’a uzanan bölümü açılmıştır. 1956’da ise yolun bir kısmı genişletilmiş, bir kısmı da Topkapı’ya dek daha kısa bir güzergâh ile İstanbul-Edirne Devlet Yolu (Marşal Bulvarı) adıyla hizmete girmiştir (Üngür, 2018). Bu yollar Resim 3’te de görüldüğü gibi güneybatı sayfiye aksı ile doğrudan ilişkilidir ve bu altyapı gününbirlik ve sezonluk hareketliliği belirgin biçimde artırmıştır.

1950-1980 arasında İstanbul’un en hareketli bölgelerinden biri batı-güneybatı aksıdır. Bu hareketliliğin kökleri, modern sayfiyenin erken evrelerine kadar uzanmaktadır. Kentte deniz hamamları ile başlayan denize girme alışkanlığı, yukarıda bahsedilen faktörlerle şekillenerek bir kıyı kültürü oluşturmaya başlamıştır. Florya çevresinde bu dönüşüme katkıda bulunan unsurlardan biri de, Rus Devrimi sonrasında İstanbul’a gelen Beyaz Rusların taşıdığı sosyal yaşam ve kıyı kültürü olmuştur. Cumhuriyet dönemindeki kamusal modernleşme politikaları ve kadınların kamusal hayatta daha görünür hale gelmesi de, sayfiyede denize girme, dans etme, özgürce dolaşma gibi etkinliklere katılımı artıran bir diğer toplumsal faktör olmuştur. Bu etkileşimle, kapalı ve kadın-erkek ayrı deniz hamamı pratiği azalmış; karma kullanımın benimsendiği açık plajlar yaygınlaşmıştır. Plaj modası ve giyim-kuşam konularında yönlendirici yayınlar basılı yayınlarda öne çıkmış, plaj kullanımı kentin farklı kıyı alanlarında hızla yayılmıştır. Sonuç olarak, 19. yüzyılın sonundan Cumhuriyet sonrasına dek İstanbul sayfiyesinde barınma işlevi özel mülkiyet ekseninde gelişmiş; Cumhuriyet döneminde ise daha planlı ve kamusal bir nitelik kazanmıştır.

Kent dışı sayfiye yaşantısı olarak niteleyebileceğimiz erken örnekler, modern kamusal alan anlayışını yansıtmış ve modern mimarlığın önemli örneklerini oluşturmuştur. Bu aksın modern sayfiyesinin temeli sayılabilecek öncü örnek, Seyfi Arkan’ın tasarladığı Florya Atatürk Deniz Köşkü ve halk plajıdır. Bunu izleyen Florya Halk Evleri Sitesi, otel, çarşı, soyunma kabinleri tesisleri, diğer kıyı alan-

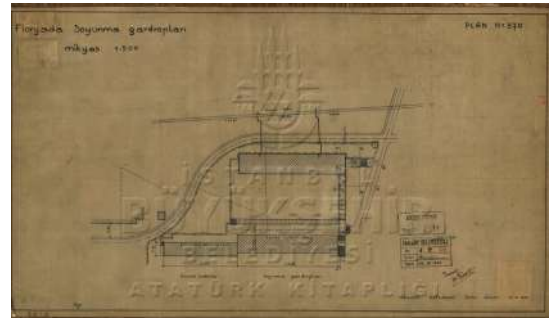

Resim 3. Ulaşım akslarının ilişkisi (Cumhuriyet, 1953).

larının gelişimi için model ve temsil mekânı işlevi görmüştür (Resim 4). Bu düzenlemeler, kamusal sayfiyenin bölgedeki çekirdeği olarak değerlendirilebilir. Köşkün ardından çevresinde tasarlanan Leman Tomsu imzalı soyunma kabinleri projesinin tamamının uygulama durumu bilinmese de bu girişim, bu alanın bir kültürün çekirdeğini oluşturmaya çalıştığının önemli bir göstergesidir (Resim 5). Belediye binası olarak tasarlanan, geçici barınma-soyunma kabinleri ile ticari birimleri içeren bina; bu binanın doğusunda yer alan Rüknettin Güney imzalı Gazino binası (Resim 6) ve sonrasında 1955-1959 arasında Sedat Hakkı Eldem ve Orhan Çakmakçıoğlu’nun hazırladığı; Menekşe tren istasyonundan Yeşilköy yönüne, Florya Atatürk Deniz Köşkü ve çevresindeki yapıları da kapsayan proje (Resim 7) gibi girişimlerle modern sayfiyeye hizmet eden işlevler çeşitlenmiş, çevre genişlemiş ve kamusal sayfiyenin altyapısı kurulmuştur. 1956 yılında onaylanan projede iki motel, bir kamping alanı ve gününbirlik plaj kabinleri inşa edilebilmiştir

Resim 4. Florya Atatürk Deniz Köşkü ve kıyı aksı, 1952. (Baytar, 2021).

Resim 5. Leman Tomsu imzalı soyunma kabinleri ve çevresinin projesi (Atatürk Kitaplığı, 2025).

Resim 6. Florya Gazinosu ve Plajı (Daver, et al., 1943).

Resim 7. Florya Kıyısı Master Planı, Sedad Hakkı Eldem (Gürel, 2018).

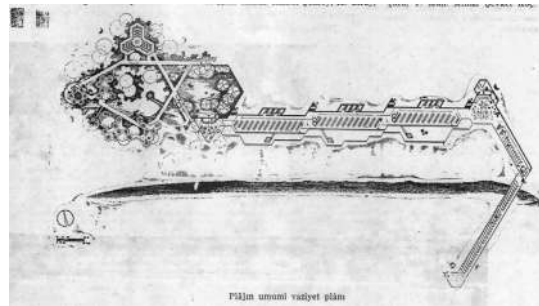
(Aşık, 2017) (Resim 8). Bu ardışık düzenlemeler, tasarlanan mekân katmanında kamusal sayfiyenin çekirdeğini oluşturmaktadır. Köşk, Atatürk'ün vefatından sonra da Cumhurbaşkanlığı köşkü olarak kullanılmaya devam etmiştir. 1930-1940'larda buradaki yerleşim henüz kırsal nitelik taşıırken zamanla gelişmiş; bu durum bölgenin sayfiye kimliğinin yaklaşık 1980'lere dek sürmesine imkân vermiştir. Özellikle 1950'lerde gazetelerde Florya'da "satılık deniz kenarı arsa" ilanlarını sıkça görmek mümkündür (Resim 9). Florya'da 1970'ler sonrası yapı yoğunluğu artmış, banliyöleşme hızlanmış ve 1980'lerde modern sayfiye niteliği kaybolmuştur.

Bahsedilen tren hattının sağladığı ulaşım imkanları, bu çevrede yerleşimin genişlemesine yol açmıştır. Bu dönemde Bakırköy'de tren yolunun deniz tarafında yerleşimler yoğunlaşmıştır. 1920'lerden itibaren az katlı yapılarla şekillenen yerleşim düzeni, 1938 tarihli Bakırköy Ciheti planlarında kâğıt ve ahşap yapı türleriyle izlenebilmektedir. 1950 sonrasında Ataköy bu bölgenin öne çıkan yerleşim-

lerinden olmuştur. Ataköy'ün güneyinde yer alan kıyı şeridi, baruthaneyle ilişkili iskele ve endüstri yapılarını barındıran bir alanken; 1950'lerde Ataköy projesiyle kamusal bir kıyı alanı olarak değerlendirilmiş, kara tarafında da sosyal konut alanları tasarlanmıştır. Plaj, sosyal tesis, kamp alanları gibi kamusal alanların oluşturulması, halkın kıyı kullanımını desteklemiştir. İlk tamamlanan tesis olarak Ataköy Plajı, 1957 yılında soyunma kabinleri, gardıroplar, gazino, lokanta gibi donatılarıyla kullanıma açılmıştır ("Ataköy Plaj Tesisleri", 1958) (Resim 10). Bu tasarımlar, imar bürosu şefi Ertuğrul Menteşe başkanlığındaki proje ekibi (E. Kömürcüoğlu, H. Şensoy, M. Giray, N. Erem, E. Ersöz, T. Akçura, Ş. Koç) tarafından hazırlanmıştır ("Ataköy Plaj Tesisleri", 1958). Rekreasyon işlevine ek olarak, 1959 yılında Plaj Moteli ve mantar kabinleri projesi inşa edilmiştir. 1962 yılında Giray ve Tayfun tarafından tasarlanan iki yeni motel daha alana eklenmiştir (Giray & Tayfun, 1963). 1961-1963 arasında Giray ve Baytop tarafından plajın iki yanında birer kamping tesisi yapılmıştır (Giray & Baytop, 1964). Kamping tesisleri, bir kampta ihtiyaç duyulabilecek tüm donatılarla birlikte tasarlanmıştır (Resim 11). Bu alan, özellikle çadır ve karavan kullanıcıları için bu bölgenin ilk örneklerden olması bakımından önem

Resim 8. Florya Plaj Tesisleri. (Google Arts & Culture, 2025).

Resim 10. Ataköy Plaj Tesisleri vaziyet planı (Arkitekt, 1958).

Resim 9. Florya-Küçükçekmece hattındaki konutlara yönelik bir gazete ilanı (Cumhuriyet, 1954).

Resim 11. Ataköy Kampingleri (Giray & Baytop, 1964).

taşımaktadır. 1967’de motel tesislerine sekiz blok ilave edilmiştir (Kökten, 1967); ancak 1970 sonrasında bu tesislerin kullanımı deniz kirliliği nedeniyle azalmaya başlamıştır. Ataköy, planlı, modern toplu konutları, plajı, kamping alanları ve motelleriyle sayfiyenin yeni bakış açısını yansıtmıştır. Sahilde plaj tesislerinin öncelikle inşa edilmesi, alanın sayfiye odağı olarak da kurgulandığının göstergesidir. Ataköy sahilindeki çok işlevli kurgu, kıyı silüeti, planlı sahil donatıları ve yazlık kullanım pratiklerinin kesişimiyle kültürel peyzajın çok katmanlı yapısını görünür kılmaktadır.

Yeşilköy’ün Osmanlı’dan beri süregelen sayfiye kültürü, 1960 sonrasında müstakil yazlıkların yanı sıra apartman tipindeki konutlarla sürmüştür. Bakırköy’de olduğu gibi, tren yolu ile deniz arasındaki yerleşim gelişmiştir. Ancak havaalanı için ayrılan alan nedeniyle, 1940’lar sonrasında bu kısımda genişleme sınırlı kalmıştır. Havaalanının faaliyete geçmesinin ardından Yeşilköy’de hareketlilik artmıştır. Dönemin sosyal hayatında otellerin de önemli bir yeri vardır. Özellikle havaalanına kolay ulaşımıyla turizm açısından da değer kazanan Çınar Otel; Rana Zıpçı, Ahmet Akın ve Emin Ertam tarafından tasarlanmış ve 1954-1958 yılları arasında tamamlanarak hizmete açılmıştır (Docomomo, 2023). Modern mimarlığın önemli bir temsilcisi olmasının yanı sıra; yüzme havuzu, balo salonu, restoranı ve denizle bütünleşik kurgusuyla kutlamalar, konferanslar ve çeşitli etkinlikler için başlıca adres olmuştur. Yeşilçam filmlerinin burada çekilmesi, yerli-yabancı pek çok bilinen ismi ağırlaması ve etkinliklerin medyaya yansması, oteli popüler kültür ve toplumsal hafızanın önemli bir temsilcisi haline getirmiştir (Resim 12). Dolayısı-

la Çınar Otel, modern mimarlık-turizm ilişkisinin bölgedeki temsil gücüyle öne çıkmıştır. Florya’da olduğundan biraz daha erken banliyöleşme sürecine giren Bakırköy, 1970’lerin başından itibaren sayfiye niteliğini yitirmiştir.

Küçükçekmece ve Avcılar’ın göl-deniz kıyısı konumu, Kat Mülkiyeti Kanunu sonrasında yoğun apartmanlaşmayı tetiklemiştir. Belediye plajları ve rekreasyon alanlarıyla bölgenin popülerliği artmıştır. Dönemin bu bölgelerdeki sayfiye odaklı yaşantısı, mimarlık okullarında üretilen dönem projelerine de yansımıştır. Örneğin İTÜ’de Necati İncoğlu proje grubunda Reşit Soley’in tasarladığı “Küçük Çekmece’de bir tatil köyü projesi”, 1977 yılında Arkitekt dergisinde yayınlanmıştır (Resim 13) (Soley, 1977). Bu bölgenin popüler sayfiye niteliği, “Kıyıda bir restoran-diskotek projesi (Avcılar Tatil Sitesi)” başlıklı İTÜ Birsan Doruk Proje grubunda Önder Önal’ın projesiyle de desteklenmiş olmaktadır (Doruk & Önal, 1978). Bu projelerin de gösterdiği üzere, bu dönemde barınma-rekreasyon birlikteliği, çok işlevli kurgu ve sayfiye kültürünün gece-gündüz sürekliliği önem taşımaktadır. Bu öğrenci projeleri, dönemin beklenti ve isteklerini yansıtan “tasarlanan mekân” katmanını belgelemesi bakımından dikkat çekmektedir.

Büyükçekmece’de pek çok mahallede sahil bandındaki konut dokusu dikkat çekmektedir. Özellikle Kumburgaz ve Güzelce’de 1960’lardan sonra barınmaya ek rekreasyon işlevleri de görülmeye başlanmıştır. Konut alanlarının çevresinde diskotek, sinema gibi işlevler görülmüş, bu bölge modern sayfiye kültürünün merkezlerinden biri olmuştur. Bunun en önemli göstergelerinden biri, Cengiz Bektaş ve Oral Vural’ın 1966’da ön projesini hazırladığı Kumburgaz (Marin) Marmara Motel (Resim 14) (Salt Research, 2020) olmuştur. Bu motel, barınma ile turizm donatıları arasındaki geçişliliği pekiştirmektedir.

Resim 12. Popüler kültüre ait bir dergi kapağında Çınar Otel (Hayat, 1959).

Resim 13. Mimari proje konularında sayfiye (Soley, 1977).

Resim 14. Kumburgaz Marmara Motel (Salt Research, 2025).

Bu dönemde “site” yerleşim modeli de yaygınlaşmıştır. 1968 yılında Hamdi Şensoy tarafından inşa edilen Güzelce Beşevler sitesi, yazlık konut olarak planlanmış beş sıra konuttan oluşmaktadır. Güney yönüne açılan terasların dış mekanla bütünlük kurması ve bitişik düzende kurgulanmasıyla dönem için önemli bir örnektir. Hamdi Şensoy tasarımı Teras evler, yine Güzelce’de 1974 yılında tasarlanmış, 1978 yılında tamamlanmıştır. Tipolojik olarak çevresinden ayrılmakta; manzara ve rüzgâr gibi tasarım girdilerinin ustalıkla kullanımıyla dönemin değinilmesi gerekli bir sayfiye sitesi olarak nitelendirilebilir (Resim 15) (Coşkun, 2023). Bu örnekler, sayfiye sitesi tipolojisinin başlıca niteliklerini görünür kılmaktadır ve ortak açık alanlar, yönlendirilmiş teraslar gibi girdiler aracılığıyla yazlık kullanımın “yaşanan mekân” katmanını güçlendirmektedir.

Müstakil yapılara verilebilecek mimarın ve tasarımın ön plana çıktığı çok sayıda örnek vardır. Bunlardan biri Silivri Semizkumlar’da yer alan Yümnü Tayfun tasarımı konuttur. 1972’de yapı ruhsatı alınan bu konut, denize yönelen açıklıklı cephesi, geniş pencereleri ve dinamik görüntüsüyle İstanbul modern sayfiyesinin önemli örneklerindendir (Resim 16) (Yılmaz, 2021).

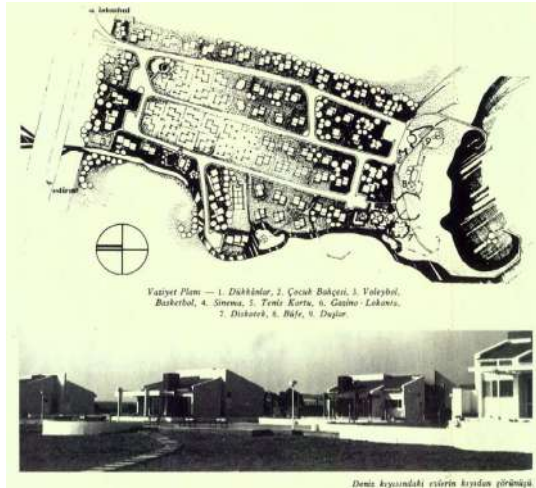
Sayfiyede barınmanın bir diğer kullanımı olan “Tatil Köyü” konseptinin İstanbul’daki temsilcilerinden biri, Silivri’de yer alan Yılmaz Sanlı, Yılmaz Tuncer ve Güner Acar tasarımı Kıyıkent Tatil Köyü’dür (Resim 17). 50.000 m²’lik alanda 175

Resim 15. Güzelce Teras evler (Coşkun, 2023).

Resim 16. Semizkumlar’da Villa (Yılmaz, 2021).

Resim 17. Kıyıkent Tatil Köyü vaziyet planı ve kıydan görünüşü (Sanlı, et al., 1970).

konut planlanmıştır. Yerleşimin kendine yetebilmesi için sosyal tesisler tasarlanmıştır. Tasarımcılar sayfiyedeki kamusal yaklaşımlarını “Gerekli tüm sosyal tesisler plana alınmış, bunlar içinde şahıs başına 8 m²’lik bir alan hesaplanmıştır. Sosyal tesisler arasında dükkânlar, büfe, gazino, lokanta, disko-tek, tenis kortu, voleybol sahası, çocuk parkı sayılabilir. Yollar kamu yolu olarak sahile indirilmiş, şahıs başına 10 m² civarında kumsal imkânı bırakılmış” cümleleriyle özetlemişlerdir (Sanlı, et al., 1970). Çok işlevli tatil köyleri, özellikle sosyal yaşam ve sayfiye kültüründe belirgin bir yer tutmakta; toplumsal bellekteki karşılıkları bu önemi pekiştirmektedir. Bütüncül programlarıyla bu yerleşimler, kıyı boyunca sezonluk kullanımın ötesinde geçen bir yazlık yaşam sürekliliği kurmakta; bu durum kültürel peyzajın süreklilik, bütünlük ve toplumsal belleğe yerleşme ölçütleri açısından kayda değer bir konumda durmaktadır.

Değerlendirme

İstanbul’un modern sayfiye alanları, mekânsal biçim ile toplumsal kullanımın iç içe geçtiği, süreklilik ve çok işlevlilik üzerinden okunması gereken kültürel peyzaj alanlarıdır. Bu peyzajlar yalnızca yapı stokunu değil, barınma, rekreasyon, turizm ve gündelik sosyalleşme pratiklerinin aynı kıyı aksında bir araya gelişini kapsamaktadır. Bu

noktada Lefebvre'nin mekânın toplumsal üretimi yaklaşımı ve mekân üçlemesi (algılanan-tasarlanan-yaşanan mekân), söz konusu peyzajın fiziksel sürekliliğini (algılanan), planlanmış/programlanmış düzenlemeleri (tasarlanan) ve yazlık gündelik yaşam pratiklerini (yaşanan) eş zamanlı olarak anlamaya yardımcı bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu okuma, güneybatı kıyı aksının tekil yapılarından ibaret olmadığını; aksın işlevsel süreklilik, toplumsal bellek ve mekânsal bütünlük taşıyan bir kültürel peyzaj olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. Bu peyzaj alanlarında konut, plaj, kamp, motel, gazino ve kamusal kıyı düzenlemeleri birbirini tamamlayan unsurlar olarak ortaya çıkmakta; bu birliktelik kimi zaman deneysel mimari çözümler üretmektedir. Barınma ile mekânsal örgütlenmenin temeli oluşturulmuş, kamusal alanlarla da bu işlev desteklenmiştir. Dolayısıyla, bu alanları yalnızca konut odaklı bir yazlık yerleşim olarak okumak yetersiz kalmaktadır; söz konusu olan, yaz mevsiminde gündüz-gece kesintisiz işleyen, kamusal eğlence, turizm, dinlenme ve sosyalleşme pratiklerinin birlikte örgütlendiği bütüncül bir yaşam kültürüdür.

İstanbul'un kentleşme sürecinde ve kıyı alanlarının kullanımında 1950-1980 tarih aralığı önemli değişikliklerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönem, güneybatı kıyı hattı için modern mimarlığın sayfiyede barınma ve rekreasyon işlevlerinde en görünür hale geldiği zaman dilimidir. İstanbul kıyı coğrafyasındaki katmanlı gelişim, ilk gelişim dönemlerinden günümüze güneybatı kıyı hattı boyunca izlenebilmektedir.

Ataköy'den Silivri'ye uzanan bu modern sayfiye aksı, İstanbul'un en erken ve en yoğun gelişen sayfiye mirasını barındırmaktadır. Batıya doğru sahil şeridi boyunca modern mimarlığın farklı konut ve rekreasyon modellerinin denendiği bir üretim hattı niteliği taşımaktadır. Bu bölgeyi anlamak, barınmayı merkeze alan bir okumanın yanı sıra, sayfiye kültürünü oluşturan destekleyici rekreasyon işlevlerinin bütününe birlikte ele almayı gerektirmektedir. Modern mimarlığın hâkim olduğu bölgede konutlar yalnızca izole barınma birimleri değildir, daha geniş bir kültürel peyzajın parçaları olmuştur. 1950-1980 aralığında daha erişilebilir, kitlesel ve çok işlevli bir hal alan güneybatı kıyıları sayfiye yerleşimleri, modern mimarlığın kentin gündelik yaşamında yer bulduğu deneysel alanlar olmuştur.

Bu alanların benzerlikleri kadar farklılıklarına da dikkat çekmek gerekmektedir. Ataköy ve Florya devlet-kamusal girişimlerin somutlaştığı alanlar olurken, Büyükçekmece ve Avcılar özel, bağımsız girişimlere bağlı bir gelişim göstermiştir. Yeşilköy Osmanlı'dan süregelen sayfiye alışkanlıkları ile modern mimarlığı bir araya getirmiştir. Silivri ise kentten uzak ama kente yakın, mevsimsel kalıcılık-geçicilik arasında kalan bir büyüme sınırı olmuştur. Tüm bunlar modernizmin çoğulluğunu vurgulamaktadır. Tekil bir anlayış yoktur, farklı bağlam-

larla uygulanan esnek bir mimari dil yaratılmıştır. Bu farklılaşmalar, kültürel peyzajın çok katmanlı ve bağlama duyarlı üretim biçimlerine işaret etmektedir. Günümüzde bu alanların birçoğu kent merkezi haline gelmiş ve sayfiye niteliğini kaybetmiş olsa da, mimari biçimleri ve kültürel yapıları ile hala İstanbul'un kıyı kimliğinde modern sayfiyenin ve burada hayat bulan modern mimarlığın canlı tanığı olarak önemli bir yer tutmaktadır. Bu çeşitlenme, alanın tekil yapı ölçeğinde değil, bütünsel kullanımlar ve süreklilik gösteren pratikleri üzerinden özgünlük ve bütünlük tartışmalarına dahil edilmesini gerektirmektedir.

Bunun yanı sıra, bu alanların yalnızca fiziksel mirasının ötesinde, somut ve somut olmayan tüm nitelikleri ile değerlendirilmesi, bugünkü koruma kurgusundaki alanın farklı ölçeklerde yazılabilecek anlatıyı destekleyecektir. ICOMOS 20. Yüzyıl "Historic Thematic Framework"ün "popüler kültür ve turizm" başlıklı 8. Teması, modern mirasın korunmasında mekânsal süreklilik ve dönemin yaşam pratiklerinin mekâna aktarımı açısından referans oluşturmaktadır (Marsden & Spearritt, 2021). Tematik çerçeve, alanların değerlendirilmesinde bağlam ve karşılaştırma olanağı sunan bir araç olarak kullanılmakta; kapsamı, popüler kültür ve turizm pratiklerinin mekâna nasıl yansıdığına dair alt başlıklar içermektedir. Bu tema altında yer alan "rekreasyon alanlarına artan erişim" (growing Access to leisure) ve "ziyarete yönelik servis mekanlarının gelişimi" (development of visitor service facilities) alt başlıkları, güneybatı kıyı aksında tanımlanan sayfiye pratiklerinde doğrudan karşılık bulmaktadır. Böylece, İstanbul'daki modern sayfiye örüntüsü, uluslararası koruma literatüründe modern döneme ait kültürel peyzajların değerlendirilmesine yönelik ölçütlerle de örtüşmektedir. Bu bakış açısıyla, sayfiye alanları yalnızca konut üretimi değil, toplumsal yaşamın mekânsal organizasyonu olarak ele alınmalıdır.

Bu alanlar için bir değerlendirme yapabilmek; bölgesel kararlar ve İstanbul geneline ilişkin kararları eşzamanlı incelemeyi gerektirmektedir. Bu yalnızca mevcut durum için değil, gelecekte alınacak kararlar için de geçerlidir. Bu dönemde modern sayfiye kültürü oluşurken ve gelişirken barınma işlevi de çeşitlenmiş, farklı toplumsal gruplara açılmıştır.

Tarihsel katmanların sürekliliği günümüzde kimi alanlarda fiziksel olarak zayıflamış olsa da kullanım alışkanlıkları ve toplumsal bellek düzeyinde devam etmektedir. Bu süreklilik, özgünlük ve bütünlük ölçütlerinin bugün için de tartışılabilirliğini güçlendirmektedir. Dolayısıyla bu alanlar, İstanbul'un modernleşme sürecinin hem mekânsal hem de toplumsal pratikler açısından taşıyıcısı olarak değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme, koruma-kullanma dengesini gözetirken, alanı barınma ve barınmanın yönlendirdiği işlevsel çeşitlilik üzerinden gelişen bir kültürel peyzaj alanı olarak ele alan bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır.

Kaynaklar

- Adalar Postası. (2016). Anadolu Kulübü Otel ve Plaj Tesisleri, 1951-57. Büyükkada'nın Yaşlanmayan Modernleri içinde. <https://adalarpostasi.com/2016/08/13/2803/>
- Akpınar, İ. (2024). Cumhuriyet İdeası ve İstanbul'un Modernizasyonu. H. Bülel Tuna (Ed.), Cumhuriyet'in 100. Yılında İstanbul Mimarlık ve Yerleşme Kültürü içinde (39-45). İstanbul.
- Akşam. (1937, 1 Mart). Şehir Neresidir? Sayfiye Yerleri Nereledir? Akşam Gazetesi, ss. 1.
- Arkitekt. (1958). Ataköy Plaj Tesisleri. Arkitekt, No. 3 (292), 99-106.
- Aşık, M. A. (2017). Modern Konutun Korunması ve Yeniden Kullanılması: Florya Atatürk Deniz Köşkü [Yüksek Lisans Tezi] Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Aşık, M. A., & Omay Polat, E. E. (2020). Prens Adaları'nda Modern Konutu Korumak. Mimarist, (68), 63-70.
- Atatürk Kitaplığı. (2025). Florya'da soyunma gardropu. Plan No: 370 (2025). İBB Atatürk Kitaplığı, Hrt_006397. <http://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/ataturkkitapligi/>
- Baytar, İ. (2021). Florya Atatürk Deniz Köşkü, TBMM Basımevi.
- Coşkun, N. (2023). Güzelce Teraseler. Docomomo_Türkiye Poster Sunuşları -Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XIX. https://drive.google.com/file/d/1_rlhT4PiWgJYRQZ5wVtEyWnLVXXKfSqL/view
- Cumhuriyet. (1953, 29 Kasım). İstanbul Yapı Kollektif Merkezi. Marşal Bulvarında 20 lira Taksitle Arsalar. Cumhuriyet Gazetesi, ss. 8.
- Cumhuriyet. (1954, 30 Haziran). İstanbul Yapı Kollektif Merkezi. (1954, 30 Haziran). Asfalt Üstünde Satılık Hususi Plajlar. Cumhuriyet Gazetesi, ss. 8.
- Daver, A., Günay, S., & Resmor, M. R. (1943). Florya Plajı. Güzelleşen İstanbul. İstanbul Maarif Matbaası.
- Docomomo. (2023). Çınar Otel'in Yıkımına ilişkin docomomo_Türkiye Ulusal Çalışma Grubu Görüşü. <https://www.docomomo-tr.org/belgeler/docomomoturkiyegorusleri>.
- Doruk, B., & Önal, Ö. (1978). Kıyıda Bir Restoran Diskotek Projesi (Avcılar Tatil Projesi). Arkitekt, 1, 34-35.
- Giray, M., & Baytop, F. (1964). Ataköy Campingleri. Arkitekt, 1(314), 8-10.
- Giray, M., & Tayfun, Y. (1963). Ataköy Plaj Motelleri ve Mantar Kabinleri. Arkitekt, 4, 149-154.
- Google Arts & Culture. (2025). Florya Tesisleri, Florya, İstanbul, 1955-1959. Sedat Hakkı Eldem'i Anla(t)mak II: 1950-1980 içinde. <https://artsandculture.google.com/story/8wVBO4KztQ6YLA?hl=tr>
- Gürel, M. (2018). İstanbul Kıyılarında Toplumsal Dönüşümün Mimari İzleri: Deniz Hamamlarından Modern Plajlara. İstanbul'da Deniz Sefası - Deniz Hamamından Plaja Nostalji. Pera Müzesi Yayınları.
- Hayat. (1959, 11 Eylül). Hayat Dergisi Kapağı. Hayat, ss. 1.
- Kökten, B. (1967). Ataköy 2. Kısım Motelleri. Arkitekt, 3 104-127.
- Lefebvre, H. (1991). The production of space (D. Nicholson-Smith, Çev.). Oxford.
- Marsden S., & Spearritt P. (2021). The Twentieth-Century Historic Thematic Framework. https://isc20c.icomos.org/education_items/the-twentieth-century-historic-thematic-framework/
- Salt Research. (2020). Cengiz Bektaş tarafından tasarlanan Kumburgaz Marmara Moteli'nin fotoğrafları. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/208946>
- Salt Research. (2025). Kumburgaz Marmara Moteli: Uygulama projesi. <https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196415>
- Sanlı, Y., Tuncer, Y., & Acar, G. (1970). Kıyıkent Tatil Köyü. Mimarlık, 84, 53-56.
- Soley, R. (1977). Küçük Çekmece'de Bir Tatil Köyü. Arkitekt, 2, 81-84.
- Tekeli, İ. (2013). İstanbul'un Planlanmasının ve Gelişmesinin Öyküsü. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (t.y.) Sayfiye. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/>
- Üngür, E. (2018). Kentsel Bir Omurganın Embriyosu: Londra Asfaltı. Mimarlık, (403), 44-49.
- Yağan, N. B. (2015). 1980 Öncesinde İstanbul'da Tarihi Sayfiye Alanlarında Kentsel ve Mekânsal Değişim Süreci [Doktora Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Yılmaz, S. (2021). Silivri Semizkuşlar'da Bir Villa Projesi. Focomomo_Türkiye Poster Sunuşları-Türkiye Mimarlığında Modernizmin Yerel Açılımları XVII. https://drive.google.com/file/d/1RUR0_tzUZBbkxLnUnT4SWwja-up2FAY97/view